

проконсультуватися з цього приводу з експертами, відповідними фахівцями в галузі цивільної авіації та авіаційної техніки та з їх допомогою сформулювати питання.

Список використаних джерел

1. Aviation flights safety as an element of national security. URL: <http://dx.doi.org/10.25313/2617-572x-2019-1-4868>.

2. Кофанов А.В. Деякі аспекти проблематики підготовки судових експертів, їх взаємодії з керівництвом та оцінки проведених ними досліджень / Криміналістичний вісник : наук. практ. зб. / [голов. ред. В.В. Чернєй] / ДНДЕКЦ МВС України; НАВС. – К. : ПК «Типографія від «А» до «Я», 2013. – № 2 (20). – С. 107–116.

3. Implementation of cadets preparation for the special aircraft and aviation objects review during international sport events (olympics, world cup) to ensure the safety of passengers and staff. URL: <http://df.duit.edu.ua/index.php/dictum/article/view/67/58>.

4. Кузьмічов В.С., Моїсєєв Є.М., Мацишин В.С., Прокопенко Г.І., Бичкова С.С. Катастрофи в авіації: криміналістичний аналіз. Науково-практичне видання. – К. : КВІЦ, 2005 – 500с.

5. Огляд пасажирських повітряних суден та авіаційних об'єктів на наявність вибухових пристроїв, вибухових речовин і вибухових компонентів : метод.рек. / [Василинчук В.І., Кофанов А.В., Антонюк П.Є., Приходько Ю.П. та ін.]. – К.: ФОП Кандиба Т.П., 2015 – 88 с.

Кофанова Олена Сергіївна,

доцент кафедри криміналістичного
забезпечення та судових експертиз ННІ № 2
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

**ОТРИМАННЯ БІОЛОГІЧНОГО МАТЕРІАЛУ В УМОВАХ
ПОШИРЕННЯ ХВОРОБИ «COVID-19»**

На сучасному етапі дослідження генетичного матеріалу людини складають основу при виконанні судової молекулярно-генетичної експертизи, завдяки якій в суспільстві зросла довіра до кримінально-судової системи та надійності доказів при їх розгляді в суді.

Проте при виконанні вказаного виду експертизи важливе значення має дослідження не лише об'єктів біологічного походження, але й дослідження відповідних зразків для повноцінної ідентифікації виявлених слідів при огляді місць вчинених кримінальних правопорушень, а також відібрання відповідних біологічних зразків для встановлення батьківства чи родинних зв'язків. У цьому законодавець не обмежує експерта, а навпаки, закріпив у статті 245 Кримінального процесуального кодексу України право на отримання зразків для проведення експертизи. Зокрема, у випадку необхідності отримання зразків для проведення експертизи останні відбираються

стороною кримінального провадження, яка звернулася за проведенням експертизи або за клопотанням якої експертиза призначена слідчим суддею. У випадку, якщо проведення експертизи доручено судом, відібрання зразків для її проведення здійснюється судом або за його дорученням залученим спеціалістом. Проте зразки крові та інші виділення людського організму мають відбиратися лише в умовах медичного закладу при дотриманні санітарних норм, що виключали б можливі шкідливі наслідки для здоров'я особи, у якої вони відбираються. При такому відібранні слідчий повинен керуватися відповідними інструкціями і методичними рекомендаціями.

Біологічні зразки для проведення експертизи відбираються за правилами, встановленими статтею 241 КПК України для проведення освидування особи. Відібрання біологічних зразків у особи здійснюється на підставі постанови прокурора та, за необхідності, за участю судово-медичного експерта чи лікаря, або ж особами, які володіють даною маніпуляцією. Якщо відібрання біологічних зразків супроводжується оголенням особи, то відповідні маніпуляції здійснюється особами тієї ж статі, за винятком його проведення лікарем і за згодою особи, у якої зразки відбираються. Слідчий, прокурор не вправі бути присутнім при відібранні біологічних зразків особи іншої статі, коли це пов'язано з необхідністю оголювати особу.

Перед початком відібрання біологічних зразків особі пред'являється постанова прокурора. Після цього особі пропонується добровільно надати біологічні зразки. При відібранні біологічних зразків не допускаються дії, які принижують честь і гідність особи або є небезпечними для її здоров'я. Про відібрання у особи біологічних зразків складається протокол.

У разі відмови особи добровільно надати біологічні зразки сторона кримінального провадження має звернутися з клопотанням про відібрання біологічних зразків до слідчого судді чи суду. Клопотання розглядається в порядку, передбаченому статтями 160–166 КПК України. За результатами розгляду клопотання слідчий суддя чи суд дозволяє слідчому, прокурору здійснити відібрання біологічних зразків примусово, або зобов'язує їх примусово відібрати зразки, якщо клопотання було подано стороною захисту. Особі, в якій примусово відбираються біологічні зразки для експертизи, надається копія протоколу відібрання зразків.

Враховуючи, що біологічні зразки людини невід'ємно пов'язані з цілісністю організму (кров, шкіра, епітеліальна тканина, інші тканини тощо) примусове їх відібрання, тобто без її згоди, передбачає моральний чи фізичний вплив на особу. Крім того в статті 43 Основ законодавства України про охорону здоров'я громадян чітко визначено, що необхідною умовою попередньою медичного втручання є добровільна згода особи.

Отже цілком новою є норма КПК України, в якій законодавець передбачив примусове відібрання біологічних зразків. Так у частині 3

статті 245 визначено, що в разі відмови особи добровільно надати біологічні зразки слідчий суддя, суд за клопотанням сторони кримінального провадження, що розглядається в порядку, передбаченому статтями 160-16 КПК України, має право дозволити слідчому, прокурору (або зобов'язати їх, якщо клопотання було подано стороною захисту) здійснити відбирання біологічних зразків примусово. Проте на теперішній час порядок і процедура його здійснення залишаються законодавчо не врегульованими, що загалом створює підґрунтя до порушення конституційних прав та свобод людини і громадянина на особисту недоторканість.

Так, в статті 29 Конституції України встановлено, що кожна людина має право на особисту недоторканність. Тому вище вказана новела КПК України є надто «чутливою», та такою що потребує чіткої регламентації в законі України, адже примусове проведення зазначеної дії, без дотримання встановленої в КПК України процедури, в тому числі обов'язкового залучення не заінтересованих осіб (понятих) тощо, створюють передумови до суттєвих порушень норм кримінального процесуального права, та відповідно може ставити під сумнів об'єктивність результатів експертного дослідження.

Висновки: Враховуючи викладене, питання примусового відбирання біологічних зразків для експертного дослідження потребує подальшої розробки та висвітлення як науковцями, так і практичними працівниками.

Біологічні сліди людини завжди відігравали велику роль у розкритті та розслідуванні тяжких злочинів. В зв'язку з постійним зростанням кількості злочинів проти особи, використання зазначених слідів як носіїв криміналістично-значущої інформації, потребує професійного підходу.

Молекулярно-генетичний аналіз ДНК – лише один з етапів ідентифікації, і для винесення остаточного результату необхідний статистичний аналіз одержаних даних, особливо важливий при збігу генотипів злочинця і підозрюваного: адже в цьому випадку йдеться деколи про людське життя. Для ймовірно-статистичної оцінки результатів ідентифікаційної значимості сукупності встановлених генетичних ознак необхідні величини частот їх зустрічаємості.

Таким чином, ефективність позитивного вирішення кожного кримінального провадження по боротьбі зі злочинністю як на побутовому, так і на загальнодержавному рівні залежать від результативності роботи правоохоронних органів, підвищити яку можливо лише за умов постійної взаємодії та координації зусиль оперативних, слідчих підрозділів і експертної служби МВС України. Міжнародне співробітництво щодо обміну ДНК-профілями між європейськими країнами дозволить удосконалити міжнародне поліцейське співробітництво.

Список використаних джерел

1. Котляренко Л.Т. Біологічні права людини: основи, реалії чи експеримент / Л.Т. Котляренко // Судово-експертна діяльність: сучасний стан та перспективи розвитку: збірник матеріалів круглого столу (23 квітня 2015 року). К.: ННПФЕКП НАВС, 2015. – С. 193–196.
2. Котляренко Л.Т. Особливості огляду трупа: роль судово-медичного експерта і спеціаліста / Л.Т. Котляренко // Актуальні питання судово-експертного забезпечення кримінальних проваджень: збірник матер. круглого столу (10 квітня 2014 року). – Київ, 2014. – С. 130–132.
3. Патент на корисну модель «Контейнер для об'єктів біологічного походження» № 116198. URL: <http://elar.naiau.kiev.ua/jspui/handle/123456789/2316>.
4. Криміналістичні дослідження біологічних слідів людини. URL: <http://elar.naiau.kiev.ua/jspui/handle/123456789/2993>.

Кравченко Олександр Васильович,
аналітик правничої компанії

КРИМІНОЛОГО-КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СЕРІЙНИХ УБИВСТВ

Відомо, що значний суспільний резонанс у країні чи країнах вносять так звані серійні вбивства. Вони на відміну від інших злочинів наділені специфічними характеристиками способів підготовки, вчинення та приховування, латентною сутністю наявної слідової картини, індивідуальними психофізіологічними рисами особи зловмисника та їх мотивацією. Слід зазначити, що серійні вбивства в першу чергу мають свою особливу нетипову специфіку у використанні засобів, методів і технологій організації їх розслідування.

Комплексно досліджуючи даний криміногенний феномен вважаємо, що особливо цікавим для освітян, науковців і практичних працівників органів правопорядку є системний аналіз розвитку криміногенних процесів проаналізованих за 50 років в Україні (1960–2010 р.р.), пов'язаних з серійними вбивствами, який здійснив засновник Всесвітнього антикримінального і антитерористичного форуму (WAAF) і МААК академік О.М. Чистяков [7]. Результати системного дослідження проведеного О.М. Чистяковим свідчать, що класичні масові вбивства здійснюються, як правило, психічно неврівноважені індивіди, які мають серйозні особисті психофізіологічні проблеми. Ці індивіди, як правило, переносять свою ворожість на групи людей, які ніяким чином з ними особисто і їхніми проблемами не пов'язані. Що стосується сутності ланцюгового вбивства, то це один розтягнутий в часі епізод криміногенної поведінки, який поєднаний з послідовним скоєнням вбивств декількох людей в двох і більше місцях. Причому період емоційного